

ชื่อเดือนในภาษาฝรั่งเศสและในภาษาอังกฤษ

สัญญาชัย สุลักษณะนันท์*

ถ้าต้องการรู้ว่าชื่อเดือนของภาษาฝรั่งเศสและของภาษาอังกฤษตามปฏิทินสากลที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้มีที่มาอย่างไร เห็นจะต้องย้อนอดีตกลับไปหาปฏิทินเก่าแก่ของชาวโรมันซึ่งเต็มไปด้วยความวุ่นวายสับสนและแฝงไปด้วยความเชื่อมากมาย ชื่อเดือนในภาษาฝรั่งเศสยังคงยึดหลักการตามแบบปฏิทินของชาวโรมันทุกประการ เช่นเดียวกับชื่อเรียกวัน มีเพียงการเปลี่ยนแปลงการออกเสียงในบางส่วนตามวิวัฒนาการของภาษา รูปเขียนของบางเดือนยังคงรักษาเค้าเดิมอยู่มากพอสมควร สำหรับชื่อเดือนในภาษาอังกฤษนั้นใกล้เคียงกับของเดิมในภาษาละตินมากกว่า ที่สำคัญก็คือมิได้มีการปรับเปลี่ยนชื่อเดือนตามเทพเจ้าโรมันให้เป็นเทพเจ้าไวคิงเหมือนกับชื่อวันในสัปดาห์ ชื่อเดือนบอกเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจมากมายของหลายสิ่งหลายอย่าง บางเดือนบ่งบอกถึงความศรัทธาและความเชื่อต่อเทพเจ้า บางเดือนเล่าขานประวัติศาสตร์บางส่วน of ชาวโรมัน และบางเดือนก็เป็นร่องรอยของอดีตอันยาวนานของปฏิทินดั้งเดิมแต่แรกเริ่ม

เดือนมกราคม

ชาวโรมันอุทิศเดือนมกราคมถวายเทพเจ้านัส (Janus) ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า januarius ก่อนที่จะผ่านวิวัฒนาการทางภาษาตามกาลเวลาอันยาวนานจนกลายมาเป็น janvier ในภาษาฝรั่งเศส หรือเป็น January ในภาษาอังกฤษ เทพเจ้านัสเป็นเทพเจ้าเก่าแก่ที่สุดองค์หนึ่งในบรรดาเหล่าเทพโรมันทั้งหลาย เป็นเทพเจ้าพื้นเมืองดั้งเดิมโดยแท้จริงของชาวโรมัน ไม่ได้รับเข้ามาจากอารยธรรมกรีกเช่นเทพเจ้าอื่นอีก

หลาย ๆ องค์ เทพเจ้าองค์นี้มีรูปร่างหน้าตาค่อนข้างโดดเด่น มีร่างกายเหมือนมนุษย์ธรรมดาสามัญ แต่มีสองพักตร์ติดกันซึ่งหันไปคนละด้าน ที่ใบหน้าหนึ่งมองไปข้างหน้าและอีกใบหน้าหนึ่งหันไปข้างหลัง ใบหน้าทั้งสองมิได้เหมือนกัน หากแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ใบหน้าที่หันมองไปเบื้องหน้าเป็นชายหนุ่มรูปงาม คอยต้อนรับปีใหม่อันสดใสที่กำลังคืบคลานเข้ามาเยือน ส่วนใบหน้าที่หันมองไปด้านหลังเป็นชายชรา หมายถึงปีเก่าหรือเวลาที่ล่วงเลยผ่านพ้นไป นอกจากนั้นแล้วหัตถ์ข้างขวาถือกุญแจเพื่อเปิดประตูไปสู่ปีใหม่ ส่วนหัตถ์ข้างซ้ายถือไม้เท้าศักดิ์สิทธิ์คอยฟาดฟันศัตรูผู้รุกราน ครั้งหนึ่งเทพเจ้านัสสำแดงฤทธิ์เดชปกป้องชาวเมืองให้พ้นความหายนะ โดยดลบันดาลให้เกิดน้ำพุร้อนพวยพุ่งขึ้นมาจากพื้นปฐพีที่ว่วมองทัพศัตรูที่แอบเข้ามาโจมตีเมือง ทำให้ไฟริแตกพ่ายและถอยหนีกระเจิดกระเจิง เพื่อเป็นเกียรติและระลึกถึงเหตุการณ์เอภินิหารในครั้งนั้น ชาวกรุงโรมจึงถือเป็นประเพณีบวงสรวงเปิดประตูวิหารของเทพเจ้านัสยามบ้านเมืองกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤต ภัยศึกสงครามกำลังประชิดติดเมือง เพื่อให้เทพเจ้าสามารถยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือชาวบ้านในยามคับขันได้ทันทั่วทั้ง บ้านประตูดุริหารอันศักดิ์สิทธิ์จะปิดสนิทลงอีกครั้งเมื่อสงครามการสู้รบสิ้นสุดลง สถานการณ์บ้านเมืองกลับสู่สภาวะปกติ ด้วยเหตุนี้เองจึงไม่มีชาวโรมันคนใดปรารถนาเห็นประตูดุริหารเปิดออกเท่าใดนัก ประวัติศาสตร์ของกรุงโรมันบันทึกเอาไว้ว่าประตูของวิหารปิดสนิทอยู่แทบตลอดเวลาดีกว่าได้ มีน้อยครั้งมากที่ต้องเปิดออกเพื่อประกอบพิธีบวงสรวง ตลอดช่วงเวลายาวนาน

* รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภาษาและวัฒนธรรมตะวันตก (ฝรั่งเศส) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เจ็ดศตวรรษตั้งแต่สถาปนากรุงโรมันเป็นต้นมา ประตุมหาวิหารแห่งเทพเจ้านัสเปิดออกเพียงสามครั้ง ประตุมหาวิหารเปิดออกครั้งแรกในสมัยของนูมา ปอมพิเลียส เมื่อชาวโรมันต้องทำสงครามกับชาวคาร์เธจ ในปี ๒๖๔-๒๕๑ ก่อนคริสต์ศักราช หลังจากนั้นไม่นานก็ต้องเปิดออกเป็นครั้งที่สอง ในปี ๒๑๘-๒๐๑ ก่อนคริสต์ศักราช เมื่อชาวคาร์เธจยกทัพกลับมาเพื่อล้างแค้น แต่ก็ต้องพ่ายแพ้กลับไป และในครั้งสุดท้าย ประตุมหาวิหารต้องเปิดขึ้นในปี ๑๔๙-๑๔๖ ก่อนคริสต์ศักราช สงครามครั้งนี้ทำให้นครคาร์เธจอันยิ่งใหญ่ต้องถึงกาลอวสาน บ้านเมืองถูกเผาทำลายจนราบเรียบ ชาวบ้านถูกจับตัวชายเป็นทาส พื้นที่ทางการเกษตรถูกไถด้วยเกลือเพื่อให้ดินเค็มจนใช้เพาะปลูกไม่ได้อีก กรุงโรมจัดศัตรูตัวร้ายได้อย่างเด็ดขาด

ชาวโรมันยังขนานนามเทพเจ้าทวิพักตร์องค์นี้ว่า ปาตุลเซียส (Patulcius) หมายถึงผู้เปิด หรือคลุเซียส (Clusius) หมายถึงผู้ปิด ชื่อทั้งสองบอกลักษณะสำคัญของเทพเจ้าองค์นี้ในการทำหน้าที่เป็นผู้ปิดท้ายปีเก่าและเปิดออกสู่ปีใหม่ เทพเจ้านัสยังเป็นเทพแห่งการเข้าหรือการเริ่มต้น การสวดมนตร์เพื่อประกอบพิธีกรรมใด ๆ จำเป็นต้องอัญเชิญเทพองค์นี้เป็นประธานองค์แรกเสมอและปิดท้ายด้วยเทพีเวสตา (ดูเดือนธันวาคม)

พระนามของเทพเจ้าองค์นี้กลายเป็นคำนามในภาษาฝรั่งเศส un Janus หมายถึงบุคคลผู้มีสองบุคลิกซึ่งแตกต่างกันอย่างมากอยู่ในตัวหรือบุคคลผู้มีวิถีชีวิตสองแนวทาง บางครั้งมีความหมายในแง่ลบ เพราะหมายถึง “มนุษย์สองหน้า” หรือ “คนหน้าไหว้หลังหลอก”

เดือนกุมภาพันธ์

เดือนกุมภาพันธ์นับว่าเป็นเดือนที่มีชีวิตอาภัพ อับเฉาและน่าสงสารที่สุด เพราะมีจำนวนวันน้อยที่สุดเพียง ๒๘ วัน และเพิ่มเป็น ๒๙ วันทุก ๆ สี่ปี หรือในปีอธิกสุรทิน แต่เคราะห์กรรมก็ยังไม่หมด เมื่อครบ

รอบร้อยปี ก็จะไม่เต็มวันที่ ๒๙ ยกเว้นเมื่อเลขสองตัวแรกของศักราชหารด้วยสี่ลงตัว ก็ถือว่าเป็นปีอธิกสุรทิน ดังนั้น ค.ศ. ๑๙๐๐ ไม่ถือเป็นปีอธิกสุรทิน ในขณะที่ ค.ศ. ๒๐๐๐ ถือเป็นปีอธิกสุรทิน การเพิ่มหรือไม่เต็มวันในเดือนกุมภาพันธ์นั้นเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนเวลาของปฏิทินให้ตรงกับเวลาที่แท้จริง เนื่องจากระยะเวลาหนึ่งปี มีจำนวนวันที่แท้จริงประมาณ ๓๖๕ กับอีกหนึ่งส่วนสี่วัน หรืออีกราวเกือบ ๖ ชั่วโมง

แรกเริ่มที่เดิยวันในเดือนกุมภาพันธ์ก็มีจำนวนวันเท่ากับเดือนอื่น ต่อมาถูกรวมกลับแก่ง ทั้งเดือนกรกฎาคมและเดือนสิงหาคมต่างมาเนียนเอาวันจากเดือนนี้ไป อย่างไรก็ตาม นับได้ว่ากุมภาพันธ์เป็นเพียงเดือนเดียวที่มีระยะเวลาตรงกับ “เดือน” หรือวัฏจักรของการเกิดข้างขึ้นข้างแรมของดวงจันทร์อย่างแท้จริง ชาวบ้านไม่รู้จักรับความเป็นมาที่แท้จริงของการที่เดือนกุมภาพันธ์มีจำนวนวันน้อยกว่าเดือนอื่น ๆ ทำให้ในแต่ละท้องถิ่นเกิดตำนานเล่าขานหลายเรื่องด้วยกัน เพื่อพยายามหาเหตุผลมาอธิบายความผิดปกตินี้

ชาวยุโรปมีนิทานพื้นบ้านอยู่เรื่องหนึ่งเล่าว่า เดือนมีนาคมแอบมาขโมยไปต่อเติมเดือนของตนเพื่อให้ยิ่งใหญ่และยาวนานขึ้น ในสมัยโบราณนั้นทั้งสองเดือนมี ๒๙ วันเท่าเทียมกัน แต่เดือนมีนาคมต้องการมีจำนวนวันเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษเหล่ามนุษย์ที่ดูหมิ่นเดือนมีนาคมมากเกินไป เพราะชาวบ้านคิดว่าเมื่อก้าวพ้นวันที่ ๒๙ แล้ว ก็จะหลุดพ้นความทุกข์ทรมานที่ได้รับในช่วงฤดูหนาวอันแสนเลวร้ายและยากลำบากที่สุดของปี เข้าสู่ความอบอุ่นและอุดมสมบูรณ์ของช่วงฤดูใบไม้ผลิ

ชาวแคว้นนอร์มอนด์มีตำนานเล่าว่าเมื่อครั้งยังเป็นวัยหนุ่ม เดือนกุมภาพันธ์ใช้ชีวิตสำราญเสเพลและเป็นนักพนัน ถึงแม้ว่าจะเสียเงินเสียทองอยู่เป็นนิตย์ก็ไม่คิดย่อท้อหมดหวัง ทรัพย์สินสมบัติต้องมลายหายไปนับอนจนสิ้นเนื้อประดาตัว ตัดสินใจเอาวันมาเป็นเครื่องเติมพินในการพนันครั้งสำคัญกับเดือน

มกราคมและมกราคมผู้เป็นสหาย หวังถอนทุนที่สูญเสียไป ปรากฏว่าโชคชะตาไม่เข้าข้าง ดวงพจน์ไม่ขึ้น เดือนกุมภาพันธ์แพ้พจน์อีกและต้องเสียวันหนึ่งให้กับเดือนมกราคมและอีกวันหนึ่งให้กับเดือนมีนาคม ด้วยเหตุนี้เองทั้งสองเดือนจึงมีจำนวนวันจากเดิม ๓๐ วันมาเป็น ๓๑ วัน ในขณะที่เดือนกุมภาพันธ์เหลือเพียง ๒๘ วัน อย่างไรก็ตามทุกสี่ปี เดือนกุมภาพันธ์จะมีวันเพิ่มขึ้นมาเป็นวันใหม่อีกหนึ่งวัน (E. MOZZANI. 1995. น. 741)

ความจริงแล้วการที่เดือนกุมภาพันธ์มีจำนวนวันน้อยกว่าเดือนอื่นนั้น ประวัติศาสตร์บันทึกเอาไว้ อย่างชัดเจน ในปีที่ ๔๔ ก่อนคริสต์ศักราช จูเลียส ซีซาร์ทำการปฏิรูปปฏิทินให้เหมาะสมกับการหมุนเวียนของฤดูกาลซึ่งคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงอย่างมาก เพื่อแสดงความขอบคุณและเป็นเกียรติ ชาวโรมันจึงเปลี่ยนชื่อเดือน quintilis (เดือนห้า) เป็น julius พร้อมกับนั้นก็ได้ตั้งวันจากเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งมีอยู่ ๓๐ วันมาใส่เพิ่มเติมให้กับเดือนของจูเลียสซึ่งเดิมมีอยู่เพียง ๓๐ วัน ต่อมาในปีที่ ๘ หลังคริสต์ศักราช ปฏิทินก็ต้องเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่อีกครั้ง เพื่อแสดงความขอบคุณจักรพรรดิออกุสตุสซึ่งสร้างประโยชน์ให้กับบ้านเมือง สภาโรมันได้เปลี่ยนชื่อเดือน sextilis (เดือนหกซึ่งมีอยู่ ๓๐ วัน) มาเป็น Augustus (เดือนสิงหาคม) พร้อมกับนั้นก็ได้ตั้งเอาวันจากเดือนกุมภาพันธ์มาเติมเข้าไปให้เป็น ๓๑ วันเพื่อไม่ให้หน้าเดือนของจูเลียส ซีซาร์ เดือนกรกฎาคมและเดือนสิงหาคม จึงเป็นสองเดือนที่มี ๓๑ วันต่อเนื่องกัน เดือนกุมภาพันธ์ต้องลดจำนวนวันลงอีกครั้ง จาก ๓๐ วันเหลือ ๒๘ วัน และเหลือ ๒๘ วันตามลำดับ

ชื่อเดือน février ในภาษาฝรั่งเศส หรือ February ในภาษาอังกฤษไม่ได้มีชื่อมาจากนามของเทพเจ้าหรือบุคคลสำคัญเหมือนเดือนอื่น ๆ แต่วิวัฒนาการมาจากคำว่า fabruarius ในภาษาละติน ซึ่งสร้างมาจากคำว่า februum หมายถึง “การชำระล้าง” ในช่วงเวลานี้ ชาวโรมันประกอบพิธีชำระล้างให้

บริสุทธิ์เพื่อต้อนรับการเริ่มต้นปีใหม่ในเดือนมีนาคม (ซึ่งเป็นเดือนแรกของปีก่อนการปฏิรูป) ชาวบ้านจัดปัดเป่าสิ่งร้าย ๆ ให้หมดสิ้นไป เดือนนี้นับว่าเป็นเดือนแห่งความอับมงคล อุทิศให้กับพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย ในจำนวน ๒๘ วัน มีวันอับมงคลถึง ๒๒ วัน ชาวโรมันประกอบพิธีกรรมถวายเครื่องสักการะเทพเจ้าแห่งปรโลก นอกจากนั้นยังจุดคบเพลิงเดินเท้าไปตามท้องถนนเพื่อระลึกถึงเทพีซีริสหรือพระแม่โพสพของชาวโรมัน เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ตอนที่เทพีต้องจุดคบเพลิงเดินดั้นด้นตามหาเทพีโพรเซอร์พินผู้เป็นพระธิดาอันเป็นที่รักซึ่งถูกเทพพลูโตหรือเทพแห่งปรโลกลักพาตัวไป ชาวบ้านอ่อนน้อมให้เทพีซีริสประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ผืนดินเพื่อการเพาะปลูก ซึ่งกำลังจะมาถึงในไม่ช้า (A.F. LESACHER. 1992. น. 19) ตลอดเดือนกุมภาพันธ์ถือเป็นช่วงเวลาอับมงคล วิหารเทพเจ้าต่าง ๆ จะปิดประตูสนับและไม่มีการประกอบพิธีสมรส ชาวบ้านหลีกเลี่ยงจัดพิธีกรรมมงคล เมื่อคริสต์ศาสนาเข้ามาแทนที่ความเชื่อแบบเก่า ศาสนจักรมีคำสั่งให้ยกเลิกพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งขัดกับหลักศาสนา และหันมาประกอบพิธีกรรมชำระล้างตามแบบคริสต์ศาสนา แต่ยังคงเก็บพิธีกรรมถือประทีปซึ่งพัฒนามาเป็นเทียนในวันเสกเทียน (La Chandeleur หรือ Candlemas) ซึ่งตรงกับวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ (A. ROSENSTIEHL. 1984. น. 7)

เดือนมีนาคม

เดือนมีนาคมเป็นช่วงเวลาที่ภัยฤดูหนาวอันแสนโหดร้ายและเริ่มต้นฤดูใบไม้ผลิที่แสนอ่อนหวาน ซึ่งเริ่มต้นในวันที่ ๒๕ มีนาคม ดังคำพังเพยที่ว่า «Mars arrive en lion et s'en va en mouton » (มีนาคมมาเหมือนสิงห์ จากไปเหมือนแกะ)

เดือนมีนาคมในภาษาฝรั่งเศสคือ mars หรือ March ในภาษาอังกฤษ มีชื่อเรียกตามปฏิทินดั้งเดิมว่า primus หรือเดือนแรก เนื่องจากเป็นเดือนเริ่มต้น

ของปี ต่อมาในสมัยของนูมา ปอมปิลิอุส ก็ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น martitus อุกติศถาวยเทพมาร์สซึ่งเชื่อกันว่าเป็นบิดาของฝาแฝดโรมูลุสและเรมุสผู้ก่อตั้งกรุงโรม เทพมาร์สถือเป็นเทพเจ้าสำคัญอย่างยิ่งของชาวโรมัน เป็นเพียงเทพองค์เดียวที่ได้รับการยกย่องให้เป็นทั้งชื่อวันและชื่อเดือน เนื่องจากเป็นเทพแห่งสงคราม เดือนมีนาคมจึงถือเป็นช่วงเวลาแห่งการรณรงค์ทางทหาร นักบวชนำเอาอาวุธออกมาใช้ประกอบพิธีกรรม นอกจากนั้นยังเป็นเดือนของการเริ่มต้นของการเกษตร เทพมาร์สคอยทำหน้าที่พิทักษ์แผ่นดินให้รอดพ้นจากไฟริและภัยจากธรรมชาติ ครั้นถึงสมัยของจูเลียส ซีซาร์ มีการปฏิรูปปฏิทินครั้งใหญ่เพื่อให้เวลาตรงกับการหมุนเวียนของฤดูกาลและถือโอกาสปรับเปลี่ยนเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งเคยเป็นสองเดือนสุดท้ายของปีให้มาเป็นเดือนแรกและเดือนที่สองแทน ดังนั้นเดือนมีนาคมจึงต้องขยับเลื่อนไปเป็นเดือนที่สามแทน

หลังจากเกิดเหตุการณ์ลอบสังหารจูเลียส ซีซาร์ สภาโรมันได้ออกพระราชบัญญัติให้ถือว่าวันที่ ๑๕ มีนาคม เป็นวันแห่งความโชคร้าย โดยทั่วไปแล้วชาวโรมันนิยมใช้ดินสอพองทำเครื่องหมายบอกวันมงคลและใช้ถ่านดำทำเครื่องหมายบอกวันอัปมงคล ทำให้เกิดสำนวนในภาษาฝรั่งเศสว่า « marquer un jour d'une pierre blanche ou d'une pierre noire » (ใช้หินขาวหรือหินดำทำเครื่องหมายในวัน)

เดือนเมษายน

เริ่มแรก ชาวโรมันใช้หมายเลขธรรมดาเรียกชื่อเดือนซึ่งง่ายต่อการจดจำ เดือนเมษายนเป็นลำดับที่สองจึงเรียกว่า secundus (เดือนสอง) ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น aprilis ในสมัยของนูมา ปอมปิลิอุส ก่อนที่จะเลื่อนมาเป็นเดือนที่สี่ในสมัยของจูเลียส ซีซาร์ ชื่อเดือนนี้มีที่มาไม่เป็นที่แน่ชัดนัก บ้างก็สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคำกริยา aprire (เปิด) เพราะเป็นเดือนที่เปิดไปสู่ฤดูใบไม้ผลิ แต่บ้างเชื่อว่าน่าจะมาจากคำว่า aperta ซึ่งเป็นรูปเขียนแบบหนึ่งของเทพพอลโล

ซึ่งเป็นสุริยเทพ เพราะดวงอาทิตย์กลับคืนมาให้ความอบอุ่นอีกครั้งหลังช่วงเวลาหนาวเหน็บอันแสนยาวนานของเหมันตฤดู

วันปีใหม่ของชาวฝรั่งเศสย้ายไปย้ายมาอยู่หลายครั้ง ในสมัยราชวงศ์เมโรเว็งเจียง (Mérovingien) กำหนดให้เป็นวันที่ ๑ มีนาคม ต่อมาในสมัยราชวงศ์กาโรแล็งเจียง (Carolingien) พระเจ้าชาร์เลอมาญ เปลี่ยนมาเป็นวันที่ ๒๕ ธันวาคมหรือวันคริสต์มาส ถัดมาในสมัยราชวงศ์กาเปเชียง (Capétien) ก็ได้ขยับไปเป็นวันที่ ๒๕ มีนาคม (E. MOZZANI. 1992. น. 58) ในปี ค.ศ. ๑๕๖๔ พระเจ้าชาร์ลที่ ๙ ทรงย้ายวันขึ้นปีใหม่ให้มาเป็นวันที่ ๑ มกราคม ตามปฏิทินของจูเลียส ซีซาร์ หลังจากนั้นเป็นต้นมา วันที่ ๑ เมษายนจึงได้กลายเป็น “วันปีใหม่หลอก” เพราะการแลกเปลี่ยนของขวัญกินเวลาหนึ่งสัปดาห์หรือตั้งแต่วันที่ ๒๕ มีนาคมถึงวันที่ ๑ เมษายน มีการแก่งแย่งของขวัญหรือคำอวยพรกันหลอก ๆ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนในที่สุดกลายเป็นเทศกาล poisson d'avril หรือ มัจฉาเมษายน การที่มีปลาเข้ามาเกี่ยวข้องกับวันนั้นเป็นเพราะว่าเดือนนี้ตรงกับช่วงครึ่งหลังของราศีมีนหรือราศีปลา แต่บ้างก็ให้ข้อสังเกตว่าเทศกาลนี้น่าจะมีที่มาจากเหตุผลอื่นมากกว่า เพราะวันขึ้นปีใหม่ไม่เคยตรงกับวันที่ ๑ เมษายน การหยอกล้อกันเล่นเกิดขึ้นในหมู่ชาวประมงซึ่งไม่สามารถออกเรือหาปลาได้ในวันนี้อันเนื่องมาจากเป็นฤดูวางไข่ของปลา เพื่อหยอกเย้าชาวประมงน้ำจืดซึ่งไม่สามารถออกหาปลาได้ จึงได้ส่งปลาเฮอริ่งซึ่งเป็นปลาน้ำเค็มไปให้แทน อย่างไรก็ตาม หลักฐานบางอย่างทำให้เชื่อว่าสำนวนและการล้อเล่นนี้น่าจะมีมาก่อนหน้านั้นนานแล้ว อาจย้อนอดีตไปถึงยุคกรีกโบราณ ชาวบ้านจัดงานเฉลิมฉลองเทพพรชชาและทำพิธีบูชาเทพีซีบิลซึ่งภายหลังเทพีโฟร์ไตดี เทพีแห่งความรักเข้ามาแทนที่ พระนางถือกำเนิดจากฟองทะเลและเป็นเทพีพิทักษ์เหล่ามัจฉา (A.F. LESACHER. 1992. น. 35) ภาษาอังกฤษเรียกเทศกาลนี้ว่า April Fools' day และเรียกผู้ที่ถูกแก่งแย่งในวันนั้นว่า Aprilfool ซึ่งไม่ได้มีอะไรข้องแวะกับปลาเลยแม้แต่น้อย

เดือนพฤษภาคม

ตอนแรกเดือนพฤษภาคมจัดอยู่ในลำดับที่สามของปี มีชื่อเรียกว่า tertius ต่อมาในสมัยของนูมา ปอมพิเลียส เดือนนี้มีชื่อเรียกใหม่ว่า maius หรือเดือนของเทพีเมยา เมื่อเกิดการปฏิรูปของจูเลียส ซีซาร์ เดือนพฤษภาคมจึงได้ขยับกลายมาเป็นเดือนห้า

คำว่า mai ในภาษาฝรั่งเศสและ May ในภาษาอังกฤษมีที่มาจากภาษาละติน ได้ชื่อมาจากเทพีเมยา (Maia) หนึ่งในกลุ่มดาวลูกไก่ซึ่งเป็นมารดาของเทพเมอร์คิวรี แต่บางตำรากล่าวว่าเทพีเมยาซึ่งเป็นที่มาของชื่อเดือนนี้เป็นเทพีพื้นเมืองแต่ดั้งเดิม มีเชื้อสายโรมันแท้จริง เป็นตัวแทนแห่งพลังธรรมชาติในฤดูใบไม้ผลิ นำเสียดายที่ไม่มีตำนานเล่าขานความเป็นมาที่ชัดเจน ชาวบ้านได้ลืมนั่นไปหมด ภายหลังเมื่อชาวโรมันรับเอาเทพเจ้าของชาวกรีกเข้ามา จึงเกิดความสับสนระหว่างเทพีทั้งสองและกลมกลืนกลายเป็นเทพองค์เดียวกันในที่สุด ภายหลังเมื่อคริสต์ศาสนาเข้ามามีอิทธิพลในอาณาจักรโรมัน เดือนนี้จึงเปลี่ยนมาอุทิศถวายพระแม่มารี เพราะมีชื่อใกล้เคียงกัน Le mois de Marie ก็คือ Le mois de mai

เดือนพฤษภาคมเป็นช่วงเวลาของฤดูใบไม้ผลิ อากาศเริ่มสดใสเบิกบาน เมื่อถึงวันที่หนึ่งของเดือนพฤษภาคม ชาวโรมันจะพากันปลูกไม้ดอกเพื่อเป็นการสักการะเทพีฟลอรา เทพีแห่งพันธุ์ไม้ และจัดงานเฉลิมฉลองสักการะเทพีเมยา เทพีแห่งความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ อย่างไรก็ตามชาวโรมันกลับถือว่าเป็นเดือนแห่งความอับมงคลถ้าจะจัดพิธีสมรส (J.-M. PELT. 1988, น. 142) หากจะหาเหตุผลกันจริง ๆ แล้ว การห้ามแต่งงานน่าจะมาจากการคำนวณการปฏิสนธิและระยะเวลาในการตั้งครรภ์ ทารกจะคลอดราวต้นปีถัดไปซึ่งเป็นช่วงเวลาของคาร์นิวัลหรือเทศกาลแห่งความบ้าคลั่ง จะเห็นได้ว่าการวางแผนครอบครัวมีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว แต่ปรากฏใน

รูปแบบของความเชื่อทางศาสนาซึ่งจะมีลักษณะของความศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้องและทำให้ชาวบ้านปฏิบัติตามได้ง่าย โดยไม่จำเป็นต้องอธิบายเหตุผลอันยุ่งยากและซับซ้อน

เดือนมิถุนายน

เดือนมิถุนายนมีชื่อเดิมในภาษาละตินคือ quartilis หรือเดือนสี่ (ตามลำดับเดิม) ก่อนที่จะเปลี่ยนมาเป็น junius และมีวิวัฒนาการอันยาวนานจนกลายเป็น juin ในภาษาฝรั่งเศสและ June ในภาษาอังกฤษ ประวัติความเป็นมาของชื่อเดือนมิถุนายนยังเป็นที่เคลือบแคลงอยู่มาก ตำราหลายเล่มอธิบายว่าเดือนนี้อุทิศถวายเทพีจูโน มหาเทวีแห่งสวรรค์ จึงเป็นที่มาของชื่อเดือน แต่ตำราบางเล่มกลับโยงชื่อเดือนนี้เข้ากับบุคคลในประวัติศาสตร์โรมัน จูนิอุส บรูตัส (Junius Brutus) วีรบุรุษผู้สถาปนาสาธารณรัฐโรมัน (J.-M. PELT. 1988, 19 และ A.F. LESACHER. 1992, น. 51) บางทฤษฎีก็กล่าวว่าจะมาจากคำว่า iuniores (หรือ junior) ซึ่งต่อท้าย maiores (หรือ major-เดือนพฤษภาคม) ทั้งสองเดือนอุทิศให้กับวัยหนุ่มสาวและวัยชราตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ในพจนานุกรม Le Petit Robert เขียนไว้ว่าชื่อเดือนนี้มาจากภาษาละติน Junius (mensis) « (mois) de Junius Brutus » แต่ใน Le Petit Robert des noms propres ซึ่งเป็นหนังสือในชุดเดียวกันกลับเขียนในหัวเรื่อง Junon ว่า Le mois de juin (Junius) lui était consacré. (เดือนมิถุนายน-Junius-อุทิศถวายพระนาง) อาจพิจารณาได้ว่าชื่อเดือนและการอุทิศถวายเทพเจ้าไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กันเสมอไป

เดือนมิถุนายนเป็นช่วงเวลาเริ่มต้นฤดูร้อน เวลากลางวันเริ่มมีระยะเวลายาวนานกว่าเวลากลางคืน วันที่ยาวนานที่สุดหรือเรียกกันว่าครีษมายัน (solstice d'été) ตรงกับวันที่ ๒๑ หรือ ๒๒ มิถุนายน เมื่อ

ดวงอาทิตย์ “โคจร” ไปถึงตำแหน่งสูงสุดทางเหนือ ถือเป็นวันเริ่มต้นฤดูร้อน ประเทศฝรั่งเศสรวมถึงประเทศอื่น ๆ ในแถบยุโรปจัดให้มีงานเฉลิมฉลองต้อนรับอากาศอันสดใสด้วยเสียงดนตรี (Fête de la musique)

เดือนกรกฎาคม

ถึงแม้ชาวโรมันอุทิศเดือนนี้ถวายจอมเทพจูปีเตอร์ แต่กลับไม่ได้ใช้นามของเทพมาตั้งเป็นชื่อเดือน ชื่อเดือนกรกฎาคมซึ่งใช้กันอยู่ในภาษาฝรั่งเศส juillet และในภาษาอังกฤษ July รวมทั้งภาษาตะวันตกอีกหลาย ๆ ภาษานั้นมีที่มาจาก julius ในภาษาละติน เดือนนี้มีได้มาจากนามของเทพเจ้า แต่เป็นจูเลียส ซีซาร์ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของชาวโรมัน แต่เดิมเดือนนี้มีชื่อว่า quintilis หมายถึงเดือนห้า ซึ่งมีจำนวนวันเพียง ๓๐ วัน ตามปฏิทินดั้งเดิมหลังจากที่นำเอาเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์มาเพิ่มต่อท้ายปีในสมัยของนума ปอมพิลิวสและจูเลียส ซีซาร์ได้ขยายให้สองเดือนนี้เป็นเดือนเริ่มต้นของปีทำให้ quintilis กลายเป็นเดือนลำดับที่เจ็ด เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติยศของจูเลียส ซีซาร์ ชาวโรมันจึงได้เปลี่ยนชื่อเดือนเสียใหม่เป็น julius หรือเดือนของจูเลียส พร้อมทั้งได้เติมวันเข้ามาอีก ๑ วัน โดยดึงเอามาจากเดือนกุมภาพันธ์

จูเลียส ซีซาร์เป็นบุคคลที่ยิ่งใหญ่ จึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกที่นิยมตั้งชื่อบุตรหลานตาม ในภาษาฝรั่งเศส Jules ใช้เป็นคำสแลง หมายถึงผู้ชาย (homme) หรือสามี คนรักหรือซู้รัก แต่ที่ตกต่ำมากที่สุดก็คือคำนี้ยังหมายถึงกระโถน คำคุณศัพท์เกี่ยวกับจูเลียส ซีซาร์คือ julien(ne) เช่น calendrier julien หรือปฏิทินซึ่งจูเลียสทำการปฏิรูปซึ่งยังใช้กันอยู่ในหมู่คริสต์ศาสนิกชนนิกายออร์ทอดอกซ์ คำพูดหลาย ๆ ประโยคของจูเลียส ซีซาร์ยังคงเป็นที่จดจำและยังนำกลับมาใช้ เหตุการณ์ตอนหนึ่งยังเป็นที่มาของสำนวนถึงสองสำนวน ตอนที่เขายกกองทัพข้ามแม่น้ำรูบิคอนซึ่งถือเป็นการละเมิด

กฎหมายเขี้ยวรบาลและเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ เขาบุกเข้ายึดกรุงโรมสำเร็จและได้รับเลือกให้เป็นกงสุลผู้มีอำนาจเต็ม ระหว่างที่กำลังข้ามแม่น้ำ เขาได้กล่าวขึ้นว่าลูกเต๋าได้ทอดไปแล้ว (Alea jacta est – Le dé est jeté) การทอดลูกเต๋าก่อให้เกิดความเร้าใจทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นได้หมด สำนวนนี้จึงหมายถึงการตัดสินใจทำสิ่งใดลงไปแล้วไม่อาจหวนกลับได้อีก คำว่า alea (ลูกเต๋า) ยังหมายถึงโชคชะตา ต่อมาภาษาละตินหันมาใช้คำว่า datum (สิ่งที่ให้มา) ซึ่งให้กำเนิดคำภาษาฝรั่งเศสว่า dé (ลูกเต๋า) นอกจากนั้นแล้ว alea ยังเป็นต้นกำเนิดของคำนาม aléa (ความเสี่ยง) และคำคุณศัพท์ aléatoire (ไม่แน่นอน แล้วแต่ดวง) (A. LIBRO. 1999, น. 28–29 และสำนวน franchir le Rubicon ก็มีความหมายในทำนองเดียวกัน ตัดสินใจเด็ดขาดซึ่งไม่อาจถอยหลังกลับลำได้อีก กระโจนไปข้างหน้าอย่างห้าวหาญ (S. WEIL et al. 1981, น. 170) เมื่อจูเลียสมีชัยเหนือดินแดนเอเชียไมเนอร์และกล่าวปราศรัยต่อสภาสูงว่า Veni, Vidi, Vici (เข้าได้มา เข้าได้เห็น เข้าได้ชัย) เป็นคำพูดที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ปัจจุบันหมายถึงความสำเร็จที่ได้มาโดยง่ายและรวดเร็ว ไม่ต้องลงทุนลงแรงมากมาย อาจกล่าวตอนที่สามรถแก้ไขปัญหายากให้ลุล่วงไปได้ทั้ง ๆ ที่ไม่น่าจะแก้ไขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีชัยในความรัก สามารถเกี้ยวบุคคลซึ่งขึ้นชื่อว่ายากที่จะเอาชนะใจได้ (S. WEIL et al. 1981, น. 170) โดยมากใช้กล่าวล้อเล่น ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองเมื่อกองทัพนาซีบุกยึดประเทศฝรั่งเศส ทำให้รัฐบาลภายใต้การนำของนายพลเปแต็ง (Pétain) ต้องล่าถอยไปตั้งหลักที่เมืองวิซี (Vichy) เกิดเป็นสำนวนล้อว่า Veni, Vidi, Vichy (A. LIBRO. 1999, น. 292) นอกจากนั้นแล้วยังมีอีกหลายสำนวน เช่น เขาจำเป็นต้องขบไล่ภรรยาคนหนึ่งทิ้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ La femme de César ne doit même pas être soupçonnée. หมายถึงบุคคลสำคัญหรือสถาบันต่าง ๆ จะมีข้อครหาให้เป็นที่ติฉินนินทาไม่ได้เป็นอันขาด ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงข้อสงสัยซึ่งมิได้มีหลักฐานแน่ชัด แม้แต่คำพูดสุดท้ายก่อนสิ้นลม ก็ยังคงเป็นที่

จดจำ Tu quoque, fili. (เจ้าก็เอากับเขาด้วยเหมือนกันหรือ ไอ้ลูกชาย) เมื่อเขาเห็น Marcus Junius Brutus ซึ่งเขารักประดุจลูกในไส้ ร่วมใช้มีดจ้วงแทงเขาพร้อมกับคนอื่น ๆ ในเหตุการณ์ลอบสังหาร ล่าฆาตครั้งนี้แสดงถึงการกระทำอันต่ำช้าที่บุตรกระทำต่อผู้เป็นบิดา ภายหลังบรูตัสก็ต้องชดใช้กรรมที่ก่อเอาไว้ เมื่อออกเตเวียซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของจูเลียส ซีซาร์ (ดูเดือนสิงหาคม) ยึดอำนาจได้สำเร็จ สั่งให้ตัดศีรษะของเขาและนำมาโยนลงหน้ารูปปั้นจูเลียส ซีซาร์เป็นการเช่นสังเวย

เดือนสิงหาคม

เดือนสิงหาคมอุทิศถวายเทพีซีรีส (Cérès) หรือพระแม่โพสพของชาวโรมัน ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า *cérééal* ในภาษาฝรั่งเศสหรือ *cereal* ในภาษาอังกฤษ เดือนสิงหาคมเป็นฤดูกาลเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรดังคำกล่าวที่ว่า *Quiconque en août dormira sur le midi s'en repentira*. หากมันนอนหลับในเดือนสิงหาคมจะต้องเสียใจ (ที่ไม่รีบเร่งออกไปทำงานในห้องทุ่งให้เสร็จ) (E. MOZZANI. 1995, น. 92)

อย่างไรก็ตาม เดือนนี้มีได้ใช้นามของเทพีมาตั้งชื่อ แต่เดิมเดือนนี้มีชื่อว่า *sextilis* เดือนหก (ซึ่งมี ๓๐ วัน) ก่อนที่จะขยับมาเป็นเดือนแปดหลังการปฏิรูป ต่อมาภายหลังสภาโรมันมีมติเห็นพ้องให้เปลี่ยนชื่อเดือนมาเป็น *augustus* เพื่อเป็นเกียรติแก่ออกุสตุสจักรพรรดิพระองค์แรก พร้อมกันนี้ยังได้เติมวันเข้าไปอีกหนึ่งวันโดยตัดมาจากเดือนกุมภาพันธ์ ทำให้เดือนนี้มี ๓๑ วัน เท่ากับเดือนกรกฎาคม เป็นสองเดือนที่มี ๓๑ วันติดต่อกัน ในภาษาฝรั่งเศสเรียกเดือนนี้ว่า *août* ซึ่งได้พัฒนาไปจากเดิมอย่างมาก ในขณะที่ *August* ในภาษาอังกฤษยังคงเค้าเดิมไว้ได้ใกล้เคียง เดือนนี้เป็นช่วงเวลาของการพักร้อนของชาวฝรั่งเศส ดังนั้นจึงเกิดเป็นคำนาม *aoûtien (ne)* หรือผู้ที่ลาพักร้อนเดือนสิงหาคม

ออกุสตุสมีนามเดิมว่าออกเตเวีย (Octavian หรือ Octave ในภาษาฝรั่งเศส) แม่ของเขาเป็นหลานหน้าของจูเลียส ซีซาร์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือยายของเขา เป็นพี่สาวของจูเลียส ซีซาร์ ออกเตเวียเป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาด ทำให้จูเลียสเอ็นดูเป็นอย่างมาก และรับเป็นบุตรบุญธรรม หลังเหตุการณ์ลอบสังหารจูเลียส ซีซาร์ กรุงโรมต้องเผชิญกับความวุ่นวายและเกิดสงครามกลางเมือง หลายฝ่ายแย่งชิงอำนาจ จนท้ายที่สุดออกเตเวียได้ชัยชนะและกุมอำนาจเบ็ดเสร็จไว้ทั้งหมด เขาได้สร้างประโยชน์ให้กับชาวโรมันอย่างมากมาย สภาโรมันมอบยศ *Augustus* ให้กับเขา โดยปกติแล้วชื่อเรียกนี้จะใช้กับเหล่าเทพเจ้าเท่านั้น เพราะหมายถึงศักดิ์สิทธิ์หรือผู้สมควรได้รับการสักการะ ตำแหน่งสูงสุดทางการเมืองที่ได้รับคือ *Imperator* ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า *emperor* หรือ *empereur* ในภาษาฝรั่งเศส ในช่วงบั้นปลายชีวิต เขาเป็นผู้นำขราที่ประชาชนเคารพยกย่องอย่างถ้วนหน้าและได้รับสมัญญานามว่า *pater patriae* (บิดาแห่งชาติ) นับว่าเป็นเกียรติสูงสุดอย่างไม่เคยมีผู้นำคนใดได้รับมาก่อน

เดือนกันยายน

เดือนนี้อุทิศถวายเทพวัลแคน แต่มีได้นำมาใช้ตั้งเป็นชื่อเดือน เทพองค์นี้เป็นเทพแห่งการช่าง มีถิ่นพำนักอยู่ที่ปล่องภูเขาไฟเอ็ทนาบนเกาะซิซิลี เป็นที่มาของคำนามว่า *un volcan* รวมถึงคำแยกย่อยอื่น ๆ เช่น *volcanique, volcanisme, volcanologie, volcanologue*

เดือนกันยายนในภาษาอังกฤษยังคงรูปเขียนเหมือนในภาษาละตินคือ *September* ในขณะที่ภาษาฝรั่งเศสเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย *septembre* หมายถึงเดือนเจ็ดโดยนับตามแบบปฏิทินเริ่มแรก และเปลี่ยนมาเป็นเดือนในลำดับที่เก้าหลังการปฏิรูป แต่มีได้ปรับเปลี่ยนชื่อให้ตรงลำดับใหม่ ความจริงแล้ว ในสมัยของจักรพรรดิทิเบริอุส (*Tiberius* หรือ *Tibère* ใน

ภาษาฝรั่งเศส) ก็ได้รับเกียรติสูงสุดเช่นเดียวกับออกุสตุส สภาโรมันเสนอตำแหน่ง Imperator และให้นำนามมาตั้งเป็นชื่อเดือนแทน September แต่พระองค์กลับปฏิเสธ เพราะไม่หลงติดกับบรรดาคักดิ์ซึ่งเป็นสิ่งสมมติไร้สาระและหาประโยชน์มิได้ เป็นเพียงเปลือกนอกไร้แก่นสาร ต่อมาในสมัยของจักรพรรดิโดมิเชียน (Domitianus หรือ Domitien ในภาษาฝรั่งเศส) มีอุปนิสัยทะเยอทะยาน เกลี้ยอำนาจ สั่งให้บรรดาขุนนางและชาวบ้านขนพระนามว่าเทพหรือพระเจ้า พยายามบีบให้สภาสูงออกพระราชบัญญัติเปลี่ยนชื่อเดือนถึงสองเดือน หลังจากที่รบชนะและขยายอาณาเขตเข้าไปในดินแดนอังกฤษและเยอรมัน พระองค์ได้รับสมญาว่า Germanicus และสั่งให้เปลี่ยนชื่อเดือน September และ October เป็น Germanicus และ Domitien ตามลำดับ เพราะได้รับชัยชนะในเดือนกันยายน ส่วนตุลาคมเป็นเดือนสมภพ การเปลี่ยนแปลงเป็นอันต้องยกเลิกในทันทีที่ข่าวการลอบปลงพระชนม์แพร่กระจายออกไป พฤติกรรมความเหี้ยมโหดสร้างความไม่พอใจให้กับเหล่าขุนนาง พระนามที่จารึกเอาไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ ถูกลบทิ้งจนหมดสิ้น ไม่ต้องการให้เป็นที่จดจำในประวัติศาสตร์ อนุสรณ์สถานมิไว้ให้ชนรุ่นหลังระลึกถึงคุณงามความดีเท่านั้น

เดือนนี้เป็นเดือนที่เริ่มลงท้ายด้วย R ซึ่งชาวฝรั่งเศสถือเป็นธรรมเนียมการรับประทานหอยนางรม เนื่องจากอากาศเริ่มคลายความร้อน ช่วยรับประทานความสดของหอยนางรม บ้างก็ว่าธรรมเนียมปฏิบัตินี้เกิดจากการที่คำว่า huitre (หอยนางรม) แยกได้เป็น huit R (8 R) ในหนึ่งปีมีอยู่แปดเดือนที่นิยมรับประทานหอยนางรม ในขณะที่อีกสี่เดือนที่เหลือควรงดเว้น ได้แก่ mai, juin, juillet, août อันเนื่องมาจากลักษณะอากาศซึ่งค่อนข้างร้อน

เดือนตุลาคม

เดือน octobre ในภาษาฝรั่งเศสหรือ October ในภาษาอังกฤษยังคงรักษารูปเขียนใกล้เคียงกับภาษาละติน october ซึ่งหมายถึงเดือนแปด ก่อนที่จะกลายมาเป็นเดือนสิบหลังการปฏิรูป เดือนนี้เคยเกือบเปลี่ยนชื่อมาเป็น lavius ตามชื่อพระมารดาของจักรพรรดิทิเบริอุส พร้อมกับเดือน september ซึ่งเกือบเปลี่ยนชื่อเป็นเดือน tiberius และในสมัยของจักรพรรดิโดมิเชียนก็เคยเปลี่ยนชื่อเป็น domitien แต่ก็มีเหตุให้ต้องยกเลิกไปเสียก่อน (ดูเดือนกันยายน)

ชาวโรมันอุทิศถวายเทพมิเนอร์วาซึ่งเป็นเทพที่สำคัญอย่างมากองค์หนึ่ง เป็นหนึ่งในสามเทพีพรหมจรรย์ซึ่งชาวโรมันอุทิศสามเดือนสุดท้ายให้ และยังได้จัดงานเฉลิมฉลองเทพบัคคัสหรือเมรัยเทพเนื่องจากเดือนตุลาคมเป็นช่วงเวลาที่ชาวไร่เก็บเกี่ยวองุ่นซึ่งปมความร้อนจนสุกพร้อมนำไปหมักเป็นเหล้าองุ่นชั้นเลิศ ชาวบ้านซึ่งเหนื่อยล้าจากงานในท้องไร่ ร่วมกันจัดงานสมโภชขอบคุณเทพเจ้าผู้ให้การอุปถัมภ์คุ้มครอง

เดือนพฤศจิกายน

เดือนพฤศจิกายนในภาษาฝรั่งเศสคือ novembre ภาษาอังกฤษใช้ November มาจากภาษาละติน November ซึ่งหมายถึงเดือนเก้า แต่นับเป็นเดือนลำดับที่สิบเอ็ดในปฏิทินปัจจุบัน เพราะมิได้มีการปรับเปลี่ยนชื่อให้เหมาะสมกับลำดับที่แท้จริงหลังการปฏิรูปครั้งใหญ่ในสมัยของจูเลียส ซีซาร์ และไม่เคยมีบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ได้รับเกียรติให้นำชื่อมาตั้งแทนเดือนนี้

ชาวโรมันอุทิศถวายเทพีไดอานา แต่ก็ไม่ได้มีความคิดที่จะนำนามของเทพีมาตั้งเป็นชื่อเดือน เทพีองค์นี้เป็นหนึ่งในสามเทพีที่ถือครองพรหมจรรย์ซึ่งชาวโรมันให้ความสำคัญนับถืออย่างมากและได้อุทิศเดือนต่าง ๆ ถวายตามลำดับ เดือนตุลาคมอุทิศถวายเทพีมินเนอร์วา เดือนพฤศจิกายนอุทิศถวายเทพีไดอานา และเดือนธันวาคมอุทิศถวายเทพีเวस्ता

เดือนธันวาคม

เดือนธันวาคมในภาษาฝรั่งเศสคือ décembre หรือ December ในภาษาอังกฤษซึ่งก็ตรงกับรูปเขียนในภาษาละติน ซึ่งหมายถึงเดือนสิบ ก่อนที่จะกลายเป็นเดือนสิบสองหลังจากย้ายเดือนมกราคมและเดือนกุมภาพันธ์ไปไว้ต้นปีแทนเดือนมีนาคม เดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคมเป็นเพียงสองเดือนที่ไม่เคยเปลี่ยนชื่อเป็นอื่นเลย ยังคงรักษาชื่อดั้งเดิมตั้งแต่เริ่มแรกมีปฏิทิน

ชาวโรมันอุทิศเดือนนี้ถวายเทพีเวस्ताหรือเทพีแห่งเตาไฟซึ่งมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของชาวบ้านอย่างมาก บทสวดมนต์ทุกบทต้องเริ่มต้นด้วยเชิญเทพเจ้านับเป็นปฐมบท แต่ต้องปิดท้ายด้วยการอัญเชิญเทพีเวस्ताเป็นปัจฉิมบทเสมอ เทพีเวस्ताไม่มีรูปปั้นเป็นตัวแทนให้สักการะเหมือนเทพองค์อื่น ๆ ภายในวิหารมีเพียงเปลวอัคคีเป็นตัวแทนอันศักดิ์สิทธิ์ทุกเมืองของอาณาจักรโรมันต้องมีเตาไฟสาธารณะขนาดใหญ่ซึ่งมีเปลวไฟลุกไหม้ตลอดเวลาไม่มีวันมอดดับ เมื่อชาวโรมันยกทัพไปตีเมืองใดได้ ก็จะทำเอาถ่านติดไฟแดง ๆ จากเตาไฟศักดิ์สิทธิ์ในเมืองของตนไปพร้อมกันด้วยเพื่อใช้ก่อไฟที่เตาศักดิ์สิทธิ์ในเมืองใหม่แห่งนั้น อันหมายถึงนำรากเหง้าของตนติดตัวไปด้วยทุกหนทุกแห่ง

บรรณานุกรม

- BENICHOU, Hélène (1992). *Fêtes et calendriers, les rythmes du temps*. Paris: Mercure de France.
- BLOCH, Raymond (1990). *Les origines de Rome*. Que sais-je ? 9e Edition. Paris: Presses Universitaires de France.
- BOORSTIN, Daniel (1986). *Les découvreurs*. Paris: Laffont.
- CAMUS, Pierre (1974). *Le pas des légions*. Paris: Diffusion Frankelver.
- COUDEREC, Paul (1986). *Le calendrier. Que sais-je?* 6e Edition. Paris: Presses Universitaires de France.
- Dictionnaire illustré de la mythologie grecque et romaine* (1962). Paris: Editions Seghers.
- DUFOUR, L (1978). *Calendriers et croyances populaires*. Paris: Librairie d'Amérique et d'Orient.
- FRAZER, James George (1981). *Le Rameau d'Or : le roi magicien dans la société primitive, tabou et les périls de l'âme*. Paris: Robert Laffont.
- FREMY, D. et M. (1992) *Quid*. Paris: Robert Laffont.

- GAIGNEBET, C. et al. (1979). *Le carnaval : essais de mythologie populaire*. Le regard de l'histoire. Paris: Payot.
- GOUGENHEIM, Georges (1968). *Les mots français dans l'histoire et dans la vie*. Tome I. 4e Edition. Paris: A. & J. Picard.
- _____ (1974). *Les mots français dans l'histoire et dans la vie*. Tome II. 3e Edition. Paris: A. & J. Picard.
- _____ (1975). *Les mots français dans l'histoire et dans la vie*. Tome III. Paris: A. & J. Picard.
- GRENIER, Albert (1948). *Les religions étrusque et romaine*. Paris: Presses Universitaires de France.
- GRIMAL, P. et al. (1977). *Rome et nous*. Paris: A. & J. Picard.
- HAMILTON, Edith (1978). *La mythologie, ses dieux, ses héros, ses légendes*. Verviers: Marabout Histoire.
- IMPELLUSO, Lucia (2003). *Dieux et héros de l'Antiquité*. Paris: Hazan.
- IRWIN, Keith Gordon (1963). *The 365 days, the story of our calendar*. New York: Thomas Y. Crowell Company.
- LAPAGNOL, Catherine (1979). *Biographies du Père Noël*. Paris: Hachette.
- LESACHER, Alain-François (1992). *Fêtes et traditions, leur origine au fil des mois*. Paris: Ouest-France.
- LIBRO, Aperto (1999). *Dictionnaire commenté des expressions latines*. Le Souffle des mots. Paris: Larousse.
- MOZZANI, Eloïse (1995). *Le livre des superstitions, mythes, croyances et légendes*. Bouquins. Paris: Robert Lafont.
- PAPIN, Yves D (1989). *Les expressions bibliques et mythologiques*. Collection le français retrouvé. Paris: Belin.
- PELT, Jean-Marie (1988). *Fleurs, fêtes et saisons*. Paris: Fayard.
- RAT, M (1957). *Dictionnaire des locutions françaises*. Paris: Larousse.
- ROBINSON, Herbert Spencer. et al. (1960). *Myths and Legends of all nations*. New York: Garden City.
- ROSENSTIEHL, A. (1984). *Le livre des fêtes*. Albin-Michel Jeunesse. Paris: Gallimard.
- SIKE, Yvonne de (1994). *Fêtes et croyances populaires en Europe, au fil des saisons*. Paris: Bordas.
- TAYLOR, Duncan (1960). *Ancient Rome*. London: Methuen Co Ltd.
- VEDRINE, Hettie Henriette (1991). *Sortilège et magie des simples*. Paris: Editions de Vecchi S.A.
- WEIL, Sylvie. et al. (1981). *Trésors des expressions françaises*. Collection le français retrouvé. Paris: Berlin.